

Börtön mint a szabadság kapuja? A hagyományos zsidóság álláspontja a börtönbüntetéssel kapcsolatban

Prison as the gateway to freedom? The position of traditional Judaism regarding imprisonment

---

Faith Ákos Áser

rabbi
Budapesti Fegyház és Börtön
faith.akos@bv.gov.hu

Absztrakt

Cél: A zsidó vallásfilozófia szerint az élet értelme, hogy Istennek tetsző, mélyen spirituális helyé változtassuk a világot. Ha valakit rács zárunk, meggátoljuk abban, hogy teljesítse ezt a kötelességét. Mégis, jó okunk van azt feltételezni, hogy a börtönlét – megfelelő lelki vezetés esetén – egyszerismind alkalmat kínál az elítéltek számára önmaguk reális és objektív értékelésére, és arra, hogy megtervezzék a javulás, a lelki gyarapodás lépéseit. E vélekedés igazságtartalmát kívánom megvizsgálni jelen dolgozatomban.

Módszertan: A hipotézis igazolásához a zsidó vallási hagyomány vonatkozó szöveghelyeit, a kortárs társadalomfilozófia egyik legnevesebb huszadik századi képviselőjének, Sir Isaiah Berlinnek közismert, a szabadság fogalmának két lehetséges megközelítését ismertető elméletét és saját, a magyarországi büntetés-végrehajtási intézetekben börtönlelkészként megszerzett tapasztalataimat vettem alapul.

Megállapítások: Az elítéltek valamennyien 20 és hatvan év közötti, zsidó származású férfiak voltak. Jóllehet a zsidó vallás is kiépítette a bíraskodás intézményrendszerét, ám a bebörtönzés gyakorlata hiányzik a zsidó vallásjogból. Mégis, tapasztalataim fényében kijelenthető, hogy a megtévedtek számára a szabadságtól való megfosztottság állapota értékes lehetőséget teremt a megtérésre, az erkölcsös életvitel választására. A börtönlelkész feladata, hogy katalizálja a lelki gyarapodás folyamatát.

Érték: Lelkészi hivatásom gyakorlása során világossá vált, hogy a börtön környezetében – a társadalmi nyomástól távol, kényszerű magányban – az elítéltek

számára lehetőség nyílik önmaguk reális és objektív értékelésére, és megtervezhetik a javulás, a lelki gyarapodás lépéseit.

Kulcsszavak: Biblia, büntudat, elszámoltathatóság, igazságszolgáltatás

Abstract

Aim: According to Jewish religious philosophy, the purpose of life is to transform the world into a deeply spiritual place pleasing to God. To put someone behind bars is to prevent him from fulfilling this duty. Yet, there is good reason to believe that prison, with proper spiritual guidance, is also an opportunity for prisoners to evaluate themselves realistically and objectively and to plan steps for improvement and spiritual growth. It is the truth of this view that I wish to explore in this paper.

Methodology: To prove this hypothesis, I drew on relevant passages from the Jewish religious tradition, as well as the well-known theory of Sir Isaiah Berlin, one of the most prominent twentieth-century exponents of contemporary social philosophy, who described two possible approaches to the concept of freedom, and my own experience as a prison chaplain in Hungarian penitentiaries.

Findings: The prisoners were all men of Jewish origin between the ages of 20 and 60. Although the Jewish religion has also built up a system of institutions for the administration of justice, the practice of imprisonment is absent from Jewish religious law. Yet, in the light of my experience, it can be said that for the perplexed, the state of deprivation of freedom creates a valuable opportunity for repentance, for choosing a moral life. The task of the prison chaplain is to catalyse the process of spiritual growth.

Value: In the course of my pastoral ministry, it became clear to me that in the prison environment – away from social pressures and in forced solitude – inmates have the opportunity to evaluate themselves realistically and objectively, and to plan steps for improvement and spiritual growth.

Keywords: Bible, guilt, accountability, justice

Talán nem túlzó a kijelentés, hogy a zsidó-keresztény bibliai felfogás szerint a helyes és a helytelen közötti választás nem elsősorban joggyakorlati vagy jogalkalmazási, hanem morális kérdés. A jog és a joggyakorlat alapja a lelkiismeret, a lelkiismeretnek pedig az isteni törvény, amely meghatározza a determináltan jót és rosszat, amelyek ilyen módon nem maradnak a folyton változó percepció tárgyai. A posztmodern gondolkodók többsége ugyanakkor előszeretettel

relativizálja ezt a sokáig megkérdőjelezhetetlen meggyőződést, hangsúlyozva, hogy annak eldöntése, hogy mi jó és mi rossz, nem egyéb, mint folyton változó közmegállapodás kérdése. A zsidóság ezzel szemben határozottan kijelenti, hogy létezik abszolút jó és ehhez képest rossz is. Az abszolút jó mércéje és forrása egy olyan, axiomatikusan tételezett abszolútum, amely mozdulatlan és változatlan. Ő, Isten a mérce, és az igazság nem közmegállapodás tárgya. Ezzel összefüggésben nem csupán lehetséges, hanem egyenesen kívánatos is a választás jó és rossz között, amint a Tóra mondja: „*Lásd, eléd tettem ma az életet és a jót, a halált és a rosszat [...] Válaszd tehát az életet*”¹.

Ennek megfelelően a Bibliában visszatérő fordulat, hogy a jó és a rossz közötti választás nemcsak az aktuális dilemma jogkövetkezményeinek a függvénye, hanem alapvetően az Isten előtti elszámolhatóság tárgykörébe tartozik. Ugyanígy, a Bibliában meghatározott szabályok, törvények nem csupán a joggyakorlat szempontjából fontosak, hanem az edukációs értékükkel is hasonlóképpen számolnunk kell.

Maimonidész (1138–1204) a valaha élt legnagyobb zsidó vallásfilozófus a Misna (a Tóra kapcsán született szóbeli magyarázatok első kodifikált törvénygyűjteménye) Szánhedrin traktátusához írt kommentárjában felsorolja a zsidó vallás tizenhárom, általa azonosított hitelvét. Ezek közül a tizenegyedik a jutalom és a büntetés elve, (Köves & Oberlander, 2008) amelyet ekképpen határoz meg: „*A Magasságos Isten megjutalmazza azt, aki megtartja a Tóra parancsolatait, és megbünteti azt, aki az ő rendelkezéseit áthágja. A legnagyobb jutalom az eljövendő világ (olám hábá), a legnagyobb büntetés az égi halálbüntetés. Eleget beszéltünk már e tárgyról. Az erre az alapelvre utaló szentírási hely: 'És most, ha megbocsátod bűnüket...! Ha pedig nem, törölj ki engem a te könyvedből, amelyet írtál.'* ² És az Isten válaszolt: 'Aki vétett ellenem, azt törölöm ki könyvedből.' ³ Ez a bizonyossága annak, hogy az Isten tudja azt is, ki szolgálja őt, s azt is, ki a törvényszegő, s az előbbit megjutalmazza, az utóbbit megbünteti”.

Amint a fenti megfogalmazás alapján is látható, a zsidó hagyomány alapvető meggyőződése, hogy a tetteinkkel el kell számolnunk az égi bíróságon. Ha úgy tetszik, a teremtmény felelősséggel tartozik a tetteiért; csináljon rosszat vagy jót, tette visszahat rá. Minthogy azonban az isteni büntetés gondolata – bírjon a szankciók jelentette „fenyegetés” adott esetben mégoly nagy súllyal is – önmagában nem bizonyul minden alkalommal elégségesnek ahhoz, hogy megakadályozza a kínálkozó vétkek elkövetését. Jóllehet a zsidó tradíció értelmében

---

1 5Mózes 30:15-19.

2 2Mózes 32:32.

3 2Mózes 32:33.

mindannyiunk elsődleges feladata, hogy valamennyi tettünkkel, a Teremtő akaratával szoros összhangban a társadalom javát szolgáljuk, ám fel kell ismernünk az a tényt, hogy az évszázadok során mindig akadtak olyanok, akik – gyakran csupán ideiglenesen – hátat fordítottak a létezésük erkölcsi-vallásos alapjait lefektető követelményrendszer némely elvárásának.

Éppen ezért, minthogy egy erényes és prosperáló társadalom működésének elengedhetetlen előfeltétele a pártatlan igazságszolgáltatás megléte és hatékony működése, a zsidó vallás is kiépítette Izrael nemzeti létéhez szükséges bíraskodás intézményrendszerét. Mindezzel összhangban a zsidó bölcsek az igazság gyakorlásának megváltozását minden korban a nemzeti hanyatlás legveszedelmesebb jelének tekintették: „*Az arra alkalmas bírák megválasztásával megérdemelte Izrael az életet és ez eredményezte, hogy békésen élhetett országában*”⁴.

A fentiekkel összefüggésben fontos kitérni az emberi méltóság gondolatára is, arra, hogy minden emberi élet önmagában vett érték. Ebből nem csupán az következik, hogy abban az esetben is fontos megőrizni valakinek a méltóságát, ha valamely különösen kedvezőtlen forgatókönyv bekövetkezte esetén – adott esetben akár büntetőjogi – szankciókat kényszerülünk foganatosítani vele szemben, hanem az is, hogy mindig nyitva áll előtte a megtérés lehetősége. Az ugyanis, hogy alapos önvizsgálatot követően, a tettei fájdalmas következményeivel szembesülve visszatér a helyes ösvényre, jelesül a Teremtő által számára kijelölt útra. Amint a már említett, máig példátlan tekintélynek örvendő rabbi, Maimonidész monumentális vallásjogi kódexének, a *Misné Torának A Tudás könyvének* nevezett részének a megtérés törvényeivel foglalkozó szakasza első paragrafusában írja:

„*Minden embernek megadatott a lehetőség, hogy a jó út felé irányítsa magát, hogy jámbor legyen, vagy pedig, ha akarja a rossz úton is járhat, gonosz is lehet. Erről mondja a Tóra: 'Íme az ember olyanná lett, mint valaki közülünk, ismeri a jó és a rossz közötti különbséget.' Ez azt jelenti, hogy a földi teremtmények között az embernél egyedül van meg az, hogy saját belátása szerint követheti a jót, vagy a rosszat. Azt cselekszi, amit akar, senki sem akadályozza, semmi sem állja útját. Kényszer nélkül nyilvánítja ki belső óhaját, szándékát – és mivel ez így van, félő, hogy 'talan kinyújtja kezét...' (URL1).*

A rabbi megfogalmazásából kitűnik, hogy bár a zsidó hagyomány tisztában van azzal, hogy a sorozatos helytelen döntések következtében az ember meglehetősen távolságra kerülhet az Örökkévaló elvárásait tükröző, és a társadalom egészséges működését biztosító erkölcsös életviteltől, a szabad akaratának

---

4 Rási (a Biblia talán legjelentősebb, 11. századi kommentátora) a Szifré (egy, a Szentírásból levezetett vallásjogi magyarázatgyűjtemény) alapján.

köszönhetően egyáltalán nem elképzelhetetlen a radikális fordulat saját isteni küldetésének teljesítése felé. Ugyanis a zsidóság felfogása szerint, miután a világ tudatos teremtés eredményeként jött létre, az egész mindenségnek célja van, amelynek beteljesítésében mindenki felelősséggel bír.

Ha valaki letért a helyes útról, és valamilyen bűnt követett el, esetleg elmulasztotta megtartani kötelezettségeit, meg kell térnie. Amennyiben bűnét egy embertársával szemben követte el, először az általa akár lelkileg, akár anyagilag megkárosított személytől kell bocsánatot kérnie és valamiképpen kiengesztelnie, majd ezután szükséges az Örökkévaló előtt megtérést gyakorolnia. Am ha Istennel szemben vétkezett, teljes szívével Isten felé kell fordulnia. Ahogyan Maimonidész az említett műve negyedik paragrafusában írja:

„A megtéréshez tartozik az is, hogy a bűnös könyörgéssel és könnyekkel forduljon a Teremtőhöz. Minden tehetségével jót tegyen és minden emberi képességével távolodjon a bűnös úttól” (URL1).

A zsidó Biblia útmutatása szerint mindenütt lenni kell egy olyan fórumnak, amely képes igazságot tenni a vitában álló felek között, és elengedhetetlen, hogy a jognak minden korban érvényt lehessen szerezni. *„Ha nagyon nehéz lesz előtted valami az ítéletben vér és vér között, jog és jog között, sérelem és sérelem között, ami pörös ügy kapuidban van, akkor kelj föl és menj el arra a helyre, amelyet az Örökkévaló, a te Istened kiválaszt. Menj oda a levita papokhoz és a bíróhoz, aki lesz abban az időben, és kérdezd meg őt; és ők tudodra adják az ítélet szavát. És te cselekedjél a szó szerint, amelyet tudodra adnak a helyről, amelyet kiválaszt az Örökkévaló; és legyen rá gondod, hogy teljesen úgy cselekedjél, amint tanítanak, a tan szerint, amelyre téged tanítanak, és az ítélet szerint, amelyet kimondanak neked, cselekedjél; ne térj el a szótól, amelyet neked mondanak se jobbra, se balra. És az a férfi, aki rossz szándékkal cselekszik, nem hallgatván a papra, aki ott áll, hogy szolgálja az Örökkévalót, a te Istenedet, vagy a bíróra, az a férfi haljon meg; és pusztítsd ki a rosszat Izraelből. És az egész nép hallja és féljen és ne cselekedjenek többé rossz szándékkal”⁵* – szól a Mózes V. könyvéből származó idézet, amely arra helyezi a hangsúlyt, hogy mindig az adott helynek és az adott kornak megfelelő bírósági rendszer szükséges a felmerülő vitás ügyek eldöntéséhez.

Mindazonáltal, bár a történelem során valamennyi civilizáció hozott olyan szabályokat, amelyek a társadalmi normák megsértőinek büntetését írják elő, a bebörtönzés gyakorlata, amelyre jellemzően a bűnözéstől való elrettentés, illetve a bűnelkövetés megtorlásának – legalábbis egyik – formájaként tekintünk, megfelelő módon hiányzik a zsidó vallásjogból. Míg a zsidó Biblia, a Tóra foglalkozik

---

5 5Mózes 17:8-13.

a különböző büntetési lehetőségekkel, és említést tesz a pénzbüntetésről⁶, a testi fenyítésről⁷, az engesztelő áldozatokról⁸, a halálbüntetésről⁹, valamint a közvetlenül Isten által elrendelt halálról is, ám a börtönbüntetés sehol sem található meg a hagyományos, tórai kinyilatkoztatáson alapuló zsidó jogban. A tórai történetekben a zsidók által elrendelt őrizetbevétel mindig az elkövetőre kiszabott ítélet meghozataláig tart. A börtön maga azonban soha nem válik a büntetés részévé.

Mindez azonban nem jelenti azt, hogy a börtön koncepciója ne szerepelne a héber Bibliában. Mégis úgy tűnik, hogy főként a környező kultúrákban, semmint a zsidó társadalomban volt jellemző. A börtönbüntetés – a bibliai szövegek tanúsága szerint – meglehetősen elterjedt volt az ókori egyiptomiak¹⁰, az asszírok¹¹, a filiszteusok¹² és a perzsák¹³ (Ezsdrás 7:26) körében.

A legfontosabb szöveghely, amely a börtönök kontextusában a Biblia kapcsán az eszünkbe ötlhet, a József történetével foglalkozó rész Mózes második könyvében. A börtön minden bizonnyal a megbánás és a szellemi növekedés helye volt József számára: „*Amaz a fogházból is kikerül, és király lesz*”¹⁴.

Sir Isaiah Berlin zsidó származású filozófus, a *Szabadság két fogalma* című könyvében a szabadság két megközelítési módját ismerteti: a negatív és a pozitív szabadság koncepcióját (URL2).

Berlin a negatív szabadságot olyan állapotként írja le, amelyben az ember teljes mértékben szabadon, akadálytalanul megteheti azt, amit csak akar. A pozitív szabadság ezzel szemben az az állapot, „*amelyben az embernek lehetősége van arra, hogy az igazi és legbelsőbb énje által diktált kötelezettségekkel összhangban cselekedhessen*” (URL2). A felosztásból következően könnyedén előállhat az, az elsőre talán paradoxnak tűnő helyzet, hogy valaki, a bibliai Józsefhez hasonlóan a negatív szabadsága, azaz a cselekvési lehetőségei jelentős csorbulása árán juthat el a pozitív szabadsága kiteljesítéséhez, vagyis ahhoz, hogy elgondolkozzon az életén, változtasson, javítson önmagán.

A zsidó vallásfilozófia szerint az élet értelme, hogy Istennek tetsző, mélyen spirituális helyé változtassuk a világot. Ha valakit rács mögé zárunk, meggátoljuk abban, hogy teljesítse ezt a rá szabott kötelességet. Megvonjuk tőle annak a lehetőségét, hogy e küldetését teljesítse. Ha úgy tetszik, megfosztjuk létezése értelmétől

---

6 2Mózes 21:37, 3Mózes 5:24.

7 3Mózes 30:2, 5Mózes 25:3.

8 3Mózes 4.

9 2Mózes 12:15.

10 1Mózes 39:20, illetve 42:16-19, 2Mózes 12:29.

11 2Királyok 17:4.

12 Birák 16:21, 25.

13 Ezsdrás 7:26.

14 Préd 4:14.

(URL3). Mégis, bár a börtön ilyenformán látszólag ellentétes a Teremtés céljával, lehetőséget biztosít arra, hogy megtévedt embertársaink visszatérjenek az erkölcs és a tisztesség útjához, amelyre a zsidó felfogás szerint az istenszolgálat teremt megfelelő kereteket. A megtérés rögzös és embert próbáló ösvényén járva az embernek először is el kell jutnia jelenlegi, nemkívánatos állapotának valódi megértéséhez. Másodsor, olyan szilárd és fegyelmezett elhatározást kell kifejlesztenie, amely a változást és a javulást célozza. Mind a múlt miatti büntudatra, mind a jövőre vonatkozó elhatározásokra szükség van. A börtön környezetében – a társadalmi nyomástól távol, kényszerű magányában – végre elkezdheti önmaga reális és objektív értékelését, és megtervezheti a javulás, a lelki gyarapodás lépéseit.

A fentiekkel összefüggésben egy zsidó börtönlelkész legfontosabb feladata, hogy a megtévedt embertársait minden erőfeszítésével megpróbálja visszatéríteni az igazság ösvényére. Soha nem szabad feladnia a reményt, hogy elérkezhet a pillanat, amikor a legtöbbjük, belátva hibáit, a korábbinál jobb, teljesebb életet választ a maga számára. Ehhez fel kell ismernie annak a lehetőségét, hogy a vallástól való távolság nemritkán éppen a börtönök rideg környezetében alakulhat át a spirituális értékekhez és célokhoz fűződő meghitt közelséggé.

Felhasznált irodalom

Köves S. & Oberlander B. (2008). *A zsidó tudományok – Fejezetek a klasszikus forrásokból VI. kötet: A zsidó vallás tizenhárom hitelve*. Zsidó Tudományok Szabadegetemeté.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: *Misné Torá – a zsidó jogtár: A tudás könyve – A megtérés szabályai*. <https://zsido.com/fejezetek/a-tudas-konyve-a-megteres-szabalyai>

URL2: *Nem vagytok már többé rabok, Szét szabad már szállani*. <https://neokohn.hu/2019/03/15/nem-vagytok-mar-tobbe-rabok-szet-szabad-mar-szallani/>

URL3: *A Lubavicsi Rebbe: Bűn és bűnhődés zsidó módon*. <https://zsido.com/a-rebbe-szava-bunes-bunhodes-zsido-modon/>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Faith Á. (2021). Börtön mint a szabadság kapuja? A hagyományos zsidóság álláspontja a börtönbüntetéssel kapcsolatban. *Belügyi Szemle*, 70(S14), 96–102. <https://doi.org/10.38146/BSZ.SPEC.2022.4.5>